

KORB ERZSÉBET

Életének 26. évében váratlanul húnyt el a fiatal magyar festőgeneráció egyik reménysege, *Korb Erzsébet*. Nevét első gyűjteményes bemutatkozásakor — az Ernst-Múzeumban — egyszerre szűnyára vette a hír. Fejlődése elé mindenki nagy várakozással nézett. Nagy ambícióval és még nagyobb odaadással dolgozott s mikor először lépett a nyilvánosság elé, festményei és főleg rajzai a komponáló készség, a finom színérzék és az önálló felfogás imponáló

erejéről tettek tanuságot. Azután Olaszországba ment és az ott végzett tanulmányokat ez évben mutatta be Rómában, annak a kiállításnak keretében, melyről mi is nemrég megemlékezhattünk. Az olasz sajtó különösen kiemelte erejét és komponáló biztonságát. De ekkor már a halál csírája benne lappangott. Hazajött súlyos betegen és október 17-én meghalt. Mennyi mesteri elképzelés szállott vele sírjába! (I. b.)

MŰVÉSZETI ÉLET

ELFELEJTETT MAGYAR FESTŐ.

Vandrák Károly éveken át az Orsz. M. Képzőművészeti Társulatnál szerényen és szorgalmasan irnokoskodott. Mikor a társulat titkári hivatalát átvettem, a rokonszenves, csöndes aggastyán már a végét látta s nemsokára, 1882 június 14-én, meg is halt.

Csak akkor tudtam meg, hogy a derék Vandrák Károly művész volt. Olyan régen, hogy meg is feledkeztek arról. Egy hosszú életem át ringatta magát az *anch' io sono pittore* ábrándjában, azért küzdött, azért éhezett, míg végre nagy nyomorúságában az O. M. K. T. egy kis nyugdíjjal megsegítette. De Vandrák Károly ritka becsületességű férfiú volt, a nyugdíjat meg akarta szolgálni s az Andrássy-úti műcsarnokba naponként bejárt s amíg bírta, ott dolgozott.

Feladatomnak tekintetem, hogy az ő művészi mlvöltjának emlékét a feledéstől megóvjam. Ligeti Antal kerestem fel, hogy tőle tudjam meg, ki volt tulajdonképpen Vandrák Károly. Hozzá, mint a Nemzeti Múzeum képviselőjének közléseiben álló értehez fordultam, mert ő meleg szívvel érdeklődött minden piktor iránt s a magyar művészek élő lexikona volt.

Most, negyvenhárom év múltán, véletlenül kezembe akadt a gyorsírási jegyzetem arról, amit Ligeti nekem Vandrák Károlyról elmondott. Leírom, hogy egy derék magyar művészek talán egyetlen életrajzi forrása veszendőbe ne menjen.

Vandrák Károly a múlt század huszas éveiben növendéktársa volt id. Markó Károlynak és Brocny Károlynak a bécsi képzőművészeti akadémián. Belső barátság szövőődött közöttük. Vandrák Merkóval együtt 1829-ben Kismartonba költözött, mert ott olcsóbb volt az élet s ott maradtak négy éven át. Markó nem bírta a magyar nyelvet, Vandrák nem

tudott németül, egymásköztt deákul beszéltek. Markó Olaszországba távozott s állandóan ott telepedett meg. Vandrák ifthon maradt. Oltárképeket festett szerzetést az országban és meglehetősen vagyon szerzett. Kalocsán házat és műtermet épített magának, de ebből szakadt rá a szerencsétlenség. Kunsti érsek apácaklostromot és nevelőintézetet létesített, melynek céljára a Vandrák házat is ki kellett sajtóítani. Vandrák ebbe nem akart belenyugodni s a sok pereskedésben elvesztette az egész vagyonát.

Igy került Pestre egészen lezüllyött állapotban. Ligeti megismerkedett vele. Neki nem panaszkodott. Nagyon becsületes volt és koldulni nem volt képes. De Ligeti rájött, hogy a nyomorúság sanyargatja. Próbálta eladogatni képeit. Kérte Kubinyi Ferencnek, a magyar művészek lelkes maecénásának pártfogását. — hosszára azzal sem javíthatott sorsán. Végre is Ligeti közbenjárására a Képzőművészeti Társulat egy kis nyugdíjjal enyhítette az utolsó éveit s ő azt a szép írásával akarta meghálálni.

Pedig fiatal korában szép idöket is élt. Rozsnyói születési volt. Gróf Andrássy Károly nagyon megkedvelte, hónapokat töltött nála Oláhpatakon Gömör megyében. Kitűnő vadász volt s mikor Pesten a nyomorral küzdött, legnagyobb fájdalomra az volt, hogy a kedvec vadászfegyverétől is meg kellett válnia. A sors üldözöttje volt ő, egyetlen fia már kinevezett segédorvos volt, de fiatalon halt meg tüdővészben.

Ligeti szerint Vandrák sokoldalú művész volt. Festett oltárképeken kívül csinos arcképeket, tájakat és csendéleteket is.

Ennyit jegyeztem fel Vandrák Károlyról Ligeti elbeszélése nyomán.

Az Orsz. Képzőművészeti Társulatnak első nagyobb vállalkozása volt az 1862-iki londoni

világkiállításra magyar műveknek a kiválogatása és elktűdése. A Társulatnak saját otthona még nem volt s a hajdani Uri-utczában (most Petőfi-utca) Pachi engedte át szívésségből zongora-üzletének termét. A londoni kiállításra ott bemutatott 28 műnek bírálatát a Társulat évkönyve közli. Vandrák Károly is beküldött háromt, — egy Olvasó nőt és két csendéletet — de ezeket a bírálók erre a fontos alkalomra nem tartották elég jóknak. Mégis a kiválogatott tízenkét kép közt — az 1862. évi londoni világkiállítás hivatalos katalógusában — persze Austrian School cím alatt, de kifogástalan névírással — Brodszky, Ligeti, Markó, Molnár, Orlay, Székely (II. Lajos tetemének feltalálása) és Than mellett Vandrák Carl is szerepel egy „Castle on the Banks of the Danube” (talán Visegrád) című festményével.

A Ligeti „Pálmacsoport a Szaharán” című festményét — az Ország Túlkre szerint — a bécsi kormány 80 font sterlingért megvette emlékkül egy angol képtár részére, az egyetlen, mely ilyen kiüntetésben részesült.

Látszik a névsorból, hogy Vandrák Károlyt egykori művészdírsai meg tudták becsülni. De ma már az ő művei teljesen ismeretlenek. Gróf Adorjánszky Károly unokájának, Géza grófnak bírtokában Párony vagy Belféren bizonyosan lesznek tőle való képek.

Egy-két szóval Szama is megemlékszik róla, hogy a Pesti Műegyetnek megalakulásakor 1844-ben már ismert arcképfestő volt. Wurzbach szerint 1864-ben az osztrák Kunstverein kiállításán három csendélet-képpel vett részt, de azonlét neve nem fordult elő. Ennyit Lyka is idéz a Táblabíró-világ művészetében.

A csemetki születésli Vandrák András, az eperjesi Collegium tudós tanára nem volt atyja a mi Károlyunknak, amint azt Wurzbach gondolja, hanem unokatestvére.

A Károly festő atyja Márton, rozsnói polgár volt. A család régi hagyomány szerint egy Hollandiából menekült szabadsághóstitól származtatja magát, eredetileg Van Drak néven. Károly négy fiútestvér közül a második volt s utolsó ideje alatt legifjabb öccsénél, Samunál, a bronzművesmesternél lakott s az ő házában halt meg.

Mikor erről értesültem, átmentem a Műcsarnokkal szomszédos Mintarajiskolába s megkértem Kelety Gusztávtól, ki a Képzőművészeti Társulatnak akkor helyettes igazgatója volt, hogy menjünk el ketten a jó öreg Vandrák Károly temetésére.

Ennek a gyászszertartásnak váratlanul megragadóan érdekes lefolyása oly éltéken maradt meg emlékezetemben, mintha tegnapi történt volna.

A Józsefvárosban (a mai VIII. ker. Mária-utca 16. sz. a.) lévő ház udvarán volt az egyszerű ravatal, melyet a gyászoló rokonoknak s a ház népének kis csoportja körbezárt.

Mikor Győry Vilmos, a pesti ág. ev. lelkész, a hírneves költő, kit személyesen jól ismerünk, megérkezett, szemlátomást megjelenten pillanatot meg minket. A szertartás megkezdése előtt kissé zavartan közeledt felém és csöndesen megkérdezett, hogy mi hozott ide bennünket? Ki is volt ez a Vandrák Károly? Halkan elmondtam neki azt, amit Ligetitől megtudtam, ki valamivel később szintén megjelent. S most is feljűl bennem az, hogy mennyire megcsodáltam Győry Vilmost, a lángelkű költőt, ki nyomban, pillanatnyi gondolkozási szünet nélkül, magasan, ragyogóan szárnyaló, rőtjűzött, gyönyörű beszédet mondott a művészt megasztosságáról, a magyar művészek tövises, ager ígérő útjáról és mint érdemes művészt aposztrofálta és meghatóan búcsúztatta a hivatásában hajótörötté lett derék Vandrák Károlyt.

S így az ide, színes költői szóvirágokkal koszorúzottan, mégis mint művész ment át az örökkévalóságba. Szemrecsányi Miklós.

PÁRISI LEVÉL. 1925 augusztus 1. A Petit Palais kiállítás.

Ha az „Arts Décoratifs” kiállítása hibrid épület-halmazaival, bontóan vásári jellegével, lárasztó *tohu-vabuhu*-jával kiábrándulást és csalódást ébresztett azokban, akik a szó helyes értelmében vett „iparművészet” egyensúlyozott és nagyszabású bemutatását várták, viszonzásul kárpótlást találtak az ez alkalomból páratlan gondnal és szervezetséggel rendezett retrospektív *képzőművészeti* kiállításokon. Különösen beható figyelmet érdemel a *Petit Palais*-ban a francia tájkép történeti fejlődésének bemutatása (Exposition du paysage français de Poussin à Corot), páratlanul gazdag anyaggal. Több mint 700 festmény és rajz került elő párisi, vidéki francia és külföldi műzeumokból, állami és magántulajdonból, mint egy homorú tükörben föltárva és összesűrírtve előtűnik a francia festészet impozáns multját. Eddig valott felfogásunkból nem egy szorult az alkalomból revízióra. Impresszióinkról — sajnos — csak futólagos áttekintést adhatunk.

Termékenyítő gondolat volt *Poussin*-nal megnyitni a sort, mert ő vele nem csak egy mult korszak zárul, de egyszersmind egy jövőbenylő új korszak kezdődik, a francia művészet önálló és egységes fejlődésének időszaka. A XVII. század küszöbén Poussin joggal nevezhető újtónak „un novateur de l'espece le plus rare”, ahogy Delacroix mondotta róla. Nem kevesebb mint húsz festménnyel és tízennégy rajzzal szerepelt a kiállításban. Közöttük a Prado két remeke, a *Bacchandiá* és a *Parnassus*, az *Uffizi-Theseus*-a. A montauban-i Ingres-múzeum egy korai tájképet küldte, a caen-i múzeum *Adonis halálát*. Az *arkádiai pásztorok* Louvre-beli képének változata (Duke of Devonshire

tulajdonából) főműműia az azt kompozíciójának szépségével. A Paul Jamot tulajdonában levő *Dán diadala* ugyancsak sok alakos kompozíciójának nagyszerű elevenségével és páratlan szépségű tájképi háttérrel váltik ki. *Bacchus diadala* a York-i Howard gyűjteményből alakjainak zsúfoltságánál fogva kevésbé sikerült. Legszebb király a besançon-i múzeumból és az angol királyi tulajdonából valók: szélesen odavetett toll és eszetvázlatoakra rögzít meg kompozíciójának felosztásra épített ritmikáját. Tulajdonképen tanítványai nem voltak, a körülötte csoportosuló festők, elsősorban sógora *Gaspard Dughet*, továbbá *Dufresnoy*, *Lemire* nem menekülhettek hatása alól. Konvencionálisak néha, mesterüktől inkább a külsőségeket veszik át, a leghetesebbek közöttük, *Dughet*, eredeti és egyszerű tud maradni, ha természeti motívum előtt áll, mit a kiállításban volt két *Vizesés*-en megfigyelhetünk.

— A XVII. század francia festői: *Rigaud Seb. Bourdon, Mignard* általában úgy élnek a közületban, mint akik a természeti hűséggel keveset törődtek, a természet fantáziájuknak csak keretül szolgált, amelybe a kép akcióját helyezték. Ez a kiállítás majdnem az ellenkezőről győzött meg. Vázlatokat, természet után készült, mondanók: *plein air* tanulmányokat láthattunk, amelyeket régebben nem becsülték sokra, mert festőiknek csupán előkészítőül szolgáltak egy-egy mitológiai vagy allegorikus kompozícióhoz. De ezeknek a kompozícióknak tájképperspektívájában, az arcképekben, melyeknek háttére kilátást enged egy-egy tájrészletre, mennyi intím, kedves és jóleső természeti megfigyelés mutatkozik néha! Nem is olyan fölületesek ezek a mesterek, mint amilyeneknek elfoglaltságából, egyoldalúan hittük őket. Közszójon alig forgó nevek, mint *Patel, Pérelle, Chavannes, Meusnier Martin*, mindannyian kitűnő tájképezsek, elsőrangú tanulmányok készítői. És ott van a félig flamand *Jean François Millet*! A richmond-i Cook gyűjteményből való pompás képhez: *Destruction des cités de la plaine*, mennyi megfigyelés, tanulmány, föllegzés kellett, hogy a „heroikus” tájkép olyan legyen, amilyen: minden részletében tökéletesen megálló.

Aki ezen a pompás kiállításon leginkább meglepett, elragadt: az *Claude Lorrain*. Huszonegy elsőrangú festménnyel volt képviselve a következő gyűjteményekből: Prado (két drb), Doria Pamphili (két drb), Barberini (két drb), Earl of Northbrook (két drb), Thomas Loyd (Wantage), Liffizi, Dublin, Brüssel, Rennes, Sirassburg stb. egy-egy művel. A közép-európai képtárakban gyakran ismételt, elcsépeelt, a maga idejében bizonyára nagyon kedvelt sablonos motívumokkal találkozunk többnyire, melyek tengeri kikötőt vagy a római Campagna vidékét ábrázolják. Pedig minő széles skálájú nagyszerű festő ez a Claude, aki beszélni csak dadogva

tudott és írni még kevésbé! Mindig és mindig visszatértem az *Elvárásos kastély*-hoz (Thomas Loyd gyűjt.), amelynek hideg kékjei és misztikus zöldjénél szebbet festő alig festett. Egészen modern festmény, semmi mese, semmi elbeszélés, tiszta festői kvalitások. Hasonlóan szép és rendkívüli az egyik pradói festmény, nagy, hideg tónusú tájkép (1 m. 60×2 m. 39), bal sarkában a térdeplő Magdolna staffázs alakjával. Rajzairól néhány sorban alig szólhatok, több mint 70 drb volt kiállítva, ezek közül tizenöt az angol királyi tulajdonából, hat a Christ Church Library-ből (Oxford), tíz a haarlemi Teyler múzeumból (azelőtt a svéd királynő tulajd.-ban). Ezek a rajzok, többnyire toll és eszet bisterrel vagy szépiával, külön szendzselői voltak a kiállításnak. Aki a „Liber veritatis” reprodukcióit lapozta, az némi fogalmat alkothat arról, ami itt eredetiben volt csoportosítva.

A XVIII. század festői közül legtanulmányosabb és művészi szempontból határozottan izgalmas volt kitűnő csoportosításban együtt látni *Watteau*-t és körét, *Patet*-t és *Lancret*-t, az első kettő öt-öt, az utóbbi hat festménnyel képviselve. *Watteau* természetesen vállalt magaslat ki közülük, noha utánzóinak legjobb munkái voltak egyesítve, amint általában a kiállítás rendezői az anyag összeállításánál a művészi kvalitásra igen nagy gondot helyeztek. *Watteau*-t előőrülje kompozíciójának tömör eredetisége, festményeinek finom tónusegysége, a mesteri részletmunkálás a kivitelben, ami utánzóinál hiányzik és hiányzik legfőképpen az egyéni stílusát, rajzbeli fölfogását, formaképzését: olyannyira jellemző „charme”, amit egy rövid krónika keretében kifejezni nem is lehet, de tökéletesen benne van ebben a fogalomba vált névben: *Watteau*. Az olasz *comedia dell arte* egész bája, mozgalmassága, gráciája kosztümjeivel, kulisszával benne van a *Fiancailles et bal champêtre* festményében. A saint-cloud-i parkban készült tájkép: *Vue prise dans le jardin de Saint-Cloud*, a természetet interpretáló nagy tájfestőt mutatja (mindkét festmény a Pródé).

Patet legszebb képe *Une fête champêtre* (1 m. 45×1 m. 80), melyet Duveen küldött, pompás dekoráció (ilyet *Watteau*-ról sohasem szabadna mondani), némely bájos részletében emlékeztetve a noget-i mesterre. *Lancret* sem egyéb mint a fölhígtott *Watteau* színben és formában itt-ott elnagyolással, helyenként mesterkéltt pózzal, a la lombjainak őrésőbb megmunkálásával. Kitűnő tájfestők *Oudry* és *Desportes*, az első különösen; természet-megfigyelésében már szinte előre sejteti Corot-t. A besançon-i múzeum nagyszerű *Fragonard* és *Hubert Robert* rajzszorozata viszont ezekről a művészekről ad új fogalmat. Nem másolói a természetnek, mégis minden munkájuk természeti megfigyelésen alapszik, *Hubert Robert* közel húsz festmé-

nyével, mint nagy kvalitású művészegység jelenik meg előttünk. *Fragonard* kevésbé gazdagon volt képviselve. *Hazatérő nyáji* a azonban a legjobb hollandussokkal állja a versenyt. *Boucher*-t is tizenhat festményével különböző oldalairól tanulmányozhattuk. *Chinoiserie*-sorozatával nem sok szimpátiát kelt, az orléans-i múzeum tulajdonában levő *Tájképe* és a *Vizi malom* (magánt.) mint elsőrangú táj-interpretátort mutatják. A *Joseph Verner*-kollekció, nem kevesebb, mint huszonnégy darab; ezt a mestert is kitűnő világítás-ba helyezte és megmutatta azt a kapcsolatot, amely őt nagyszámú tanítványaival és utánpótlói révén mint: *Huc, Lebrun, Lacroix, Volaire* stb. a XIX. századdal fűzi össze. Számosan vannak még ebből az átmeneti korszakból, akiről érdemes lenne bővebben szólni, ha terünk engedné, mint *Châtelet, Dagnan, Demachy, Demarne* stb. Nevek kerültek hatalmasan előtérbe, mint: *Lajoue, Xavier le Prince* és legfőképpen a végtelenül finom és kedves tájfestő, *Louis Gabriel Moreau (Vue d'une plaine, Habitations rustiques, Les coteaux de la Seine* stb.). Tanulságos volt megfigyelni *Girodet Trioson*-t és *Ingres*-t, mint tájfestőket (az utóbbitől *Paysage de Rome* és *Vue du Belvédère de la villa Borghèse*). Újabb megfigyelt: *Georges Michel* (1763—1843), aki születésén több mint negyedszázaddal megelőzte Corot-t. Teljesen szabad festői modor, széles fűfogás. A maga idején félreismerték és működése hatás nélkül maradt. Corot tulajdonképeni előhírnökei *Bertin* (akiről *Ingres* arcképet festett), *Valenciennes* és *Michalon*, még a történelmi tájkép híveit, de kezdetben *Corot* maga is az, csupán fűfogása szabadabb. Huszonhárom festmény képviselte fejlődésének minden korszakát, főlegleg hozzátennem, hogy: elsőrendűen, A thomas Loyd tulajdonában (*Wantage*) levő négy nagy *panneau* (1 m. 37×0 m. 68), mely a napszakokat ábrázolja (reggel, dél, délután és este), új oldalról mutatta. Noha teljesen egyéni és szabad, tisztán kompozitívok tájképi részleteire enged gondolni és mégis a tökéletes, érett *Corot* van előttünk.

PÁRISI MŰZELUMOK ÚJ VEZETŐI. Három párisi múzeum nyert új vezetőt ez évben. Kora tavasszal halt meg férfikora delén H. Lapauze, a Petit Palais igazgatója, közvetlenül megnyitása előtt az általa nagy gondnal és munkával szervezett annak a kiállításnak, mely a francia tájkép múltját Poussintól Corot-ig mutatta be. Lapauze tudományos ténen is elismert nevet szerzett *Ingres* ről írt alapos munkájával, a montauban-i múzeum *Ingres*-rajzainak és a St. Quentin-i La Tour pasztellének kiadványaival, azonkívül megalapította és szerkesztője volt egy kitűnően illusztrált művészeti revuenek, mely az idén nyolcadik évfolyamát járja: a „La renaissance de l'Art

français et des industries de luxe"-nek. Jelenlényen szervező erejével nagy tevékenységet fejtett ki és halálja nagy vesztesége a francia művészeti és múzeumi életnek. Utódjául helyettesét, a kitűnő *Camille Gronkowskí*-t nevezték ki. Néhány héttel később *Léonce Bénédite*-t ragadta el a halál. Bénédite két múzeumnak állott az élén, a Luxembourg-múzeumnak kívül ő volt vezetője ugyanis a Rodin-múzeumnak is, amire őt maga Rodin jelölte ki még életében. A XIX. század művészetével foglalkozott behatóan,* könyvei, cikkei jelenek meg *Courbet*-, *Rodin*-, *Whistler*-, *Brangwyn*-, *Legros* és más művészekről; szervezője volt az 1900-iki párisi nemzetközi kiállítás képzőművészeti osztályának, előadó tanára a Louvre-iskolának. Sok gond és teher nehezedit vállaira, a túlzott munka megőrölte. Idegerőjét fogyasztották a támadások is, melyeknek az utóbbi esztendőkhöz gyakran ki volt téve a sajtóban. Ennek oka abban keresendő, hogy Bénédite korának művészeti áramlatával idegenül állott szemben. Ő az impresszionista iskolánál megállott. A *Cailliebotté*-gyűjteményt ő segítette be a Luxembourg-múzeumba és ezt érdeméül kell elismerni, de a művészet folytonos megújulásában hinni nem tudott, elmaradt. A művészetben a megállás már hanyatlás. Újak jöttek: *Gauguin* és *Toulouse-Lautrec*, majd *Van Gogh*. Jött *Henri Rousseau*, a *douanier*. *Picasso* jött és utána az új sereg: *Matisse*, *Van Dongen*, *Vlaminck*, *Friesz*, *Rouault*, *Marquet* — csak a vezérkart emlíjük. Páris egész művészeti közléte a háború óta és az alatt gyökeresen megváltozott. Az új festészet erős kapcsolatot létesített az új irodalommal. Noha hadjárat indult az új művészet elismerésére érdekében hírlapokban, revűkben, könyvekben és ezzel a propagandával karöltve járt, azt segítette és éllesztette a műkereskedelem, amely jó üzletet sejtett. A kiállítási helyiségek száma megfizsereződött, hihetetlenül extenzív művészeti élet keletkezett.

Bénédite, noha az okos koncessziók embere volt, — állásában azzal kellett lennie — tétován állott e jelenségekkel szemben. Nem hitt, nem tudott és nem akart hinni az új ígékben. *Cormons*-nal, *Bonnat*-val, *Carolus Duran*-nal tartott barátságot és semmi kedvet sem mutatott ahhoz, hogy *Bougureau*, *Gervex* képeit leakassza a falakról. Nem csoda, hogy a túlzók a Luxembourg-múzeumot múmia-intézetnek nevezték.

Bénédite halálával állásdórt, azahogy a múzeumért éles harc indult meg a művész-táborok között. A miniszter végül úgy oldotta meg a kényes kérdést, hogy a Luxembourg-múzeum igazgatójává *Charles Masson*-t, az igazgatóhelyettesi nevezette ki, segítőársul

* „La peinture au XIXe siècle” című művét folyóiratunk első számában ismeretük.

adván melléje Henry Lapauze özvegyét, attaché minőségben.

A Rodin-múzeum élére Georges Grappe került. Grappe jeles művészeti író, akinek Pragonard-ról, Constantin Guys-ról, Hogarth-ról jelentek meg könyvei. A Hétel Biron-ban, ebben a szép XVIII. századi palotában, melyet gyönyörű park övez, nem csekély feladat lesz újat alkotni, mert Rodin végrendekezése szerint leszdrmazottjai és a parlament tagjaiból álló bizottság öröködi azon, hogy hagyatéka teljes épségében, változatlanul fentartassék.

Még egy érzékeny veszteségről kell beszámolnunk és ez Louis Demonts, a Louvre helyettes igazgatójának az intézet kötelékéből való eltávószása. Demonts elsőrangú szakember a grafika terén, a Louvre gazdag rajzgyűjteményét pompás kiadványokban dolgozta föl, távozásával az intézet kiváló munkaerőt veszített.

François Courboin, a Bibliothèque Nationale metszetosztályának igazgatója, a "Histoire illustrée de la Gravure française" nagyszerű kiadványának tudós szerzője, nyugalomba vonult; helyébe P. A. Lemoisne, számos kitűnő mű írója lépett. Lemoisne eddig is a metszetosztálynál működött könyvtárosi minőségben.

Rffy.

ÚJ FRANCIA MŰVÉSZETI MÚZEUM.
Erről sokat beszélnek mostanában Párisban. A Luxemborg-i kicsinylik, vezetőinek eddig volt szemlével nincsenek megelégedve az *avant-garde*-isták, így hát fölvetődött köztük egy új múzeum alapításának eszméje. Tény az, hogy a Luxemborg meroven elzárkózott az új garda befogadása elől, ez azonban nem szolgál akadályul arra, hogy az új garda a múzeumi sáncokon kívül, a műkereskedelemben, a művásárló közönség jelentékeny részénél, a modern művészeti íróknál és a külföldön érdekeltéknél ne keltsen. A hivatalos körök lassanként kénytelenek voltak tudomást venni a jelenségek változásáról és a múzeumi bizottság legújabb vásárlásainál már olyan nevekkel találkoztunk, mint Van Dongen, Vlaminck, de Warroquier, Mme Merval stb. Matisse és Othon Friesz megkapták a Legion d'honneur-t. A jelenlegi szemlévészeti helyettes államtitkár, Yvon Delbos, jóindulatú megértést tanúsít az új törekvésekkel szemben. Ez azonban nem elég. Az *avant-garde*-nak új múzeum kell, ahol kénye-kedvére elhelyezkedhessék, a Luxemborgnál nem találván meg a remélt arányú befogadást a multban. Ervelésükben van talán igazság, amikor azt mondják, hogy megengedhetetlen, hogy az új művészet kiváló alkotásai mind magánkézbe és külföldre vándoroljanak; némely jobban művész az új garda tagjai közül francban van képviselve külföldön s ha megismerésükéről van szó, külföldre kellene utazni

A külföldi pedig, ha Párisba jön, nem találja e művészeket salát hazájuk múzeumai-ban. A „Musée Français d'Art Moderne” ezeken az állapotokon lenne hivatott segíteni. A bedobott kő széles gyűrűkben vert hullámokat. Megszólatatták a művészeket, írókat, kritikusokat, műkereskedőket. Azonban ha sikertelne is a tervnek megfelelő múzeumi épületet szerezni, vajjon ki fogja adni a jelentékeny tőkéit, mely a festmények és a szobrok megvásárlásához szükséges? Ki lesz az első íz művész, aki az új múzeumba bekerül? Nehéz és izgató kérdések, amelyekre a megkérdézettek szellemes humorral vagy ironiával válaszolnak. Az új múzeum megnyitásának napja még igen nagyon messze van.

A M. KIR. JÓZSEF-MŰEGYETEMEN az 1925/26. tanév I. félévében a következő magyar képző- és iparművészeti vonatkozású előadások tartanak: 1. Magyar díszítő motívumok. (A magyar ornamentika fejlődéstörténete. Előadja Huszka József.) 2. Magyarország középkori várai. (Előadja dr. Lux Kálmán.)

A KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA szeptember hóban befejezte szeptemberi nyári tanfolyamait is, amelyeken az ország különféle vidékein mintegy 150 növendék vett részt. Ezzel befejeződött az 1924/5. tanév. Ebből az alkalomból nem lesz érdektelen néhány statisztikai adatot közölni a Főiskoláról, amely súlyos anyagi nehézségekkel való küzdelme ellenére is ez évben is teljes mértékben meg tudott felelni hivatásának, sőt oly rokonszenvelt biztosított magának a művészetserető közönség körében, hogy a budgetjében mutatkozó nagy hiányok fedezésére éppen ez a közönség bocsátott igen jelentékeny összegeket a Főiskola rektori tanácsa rendelkezésére. Iljúsági kiállítások pedig bizonyosag tettek arról, hogy az intézet színvonalára legalább is megüli a legjobb külföldi akadémiák színvonalát. Mi több, növendékeinek egy része sikerrel mutatkozhatott be néhány nyugati országban, ahol szép elismerést arattak.

A Főiskolának az 1924/5. tanévben 341 hallgatója volt (220 férfi, 121 nő). Nyelvre, illetve nemzetiségre nézve a magyaron kívül képviselve volt a német, horvát, olasz és orosz. A hallgatók az új szabályok értelmében többféle szakosztályba oszva végzik tanulmányaikat, ily szakosztályok: a festészeti, szobrászati, grafikai és rajzaindrképző szakosztály, amelyek mindegyike 4 évre terjed. Mivel valamennyin alapvető fontosságú a rajzolás, festés, illetve mintázás, a Főiskolán most az összes délelőtti ennek a gyakorlati munkának vannak fentartva. Fontos pedagógiai okokból ezen a gyakorlati munkán a különböző évfolyambeli hallgatók együttesen

vesznek részt, aminek megvan az az előnye, hogy a kezdők a haladottabb társaik munkáin is okulhatnak. Az elméleti tárgyak oktatása májusban véget ért s ettől fogva a növendékek egész napjukat gyakorlati munkának szentelhetik. A szoros értelemben vett tanév július 15-ikén záródott, de nehogy a művészi tanulmányokban fennakadás álljon be, a Főiskola a nyár hátralevő részére is gondoskodott munkalehetőségről azok számára, akik ezt is fel akarják használni tanulmányokra. Így ezidén a miskolci művésztelepen 25, a kecskeméti 35, a mohácsi 25, a sümegi 15, a makói 15, a jászpatini 25, a budapest-esprekerti tanfolyamon mintegy 60 növendék dolgozott, az utóbbin olyanok is, akik itt készültek fel a szeptemberi felvételi vizsgálatra.

Mivel a Főiskolán igen nagy a vagyontalan, szűkölködő növendékek száma, a rektori tanács gondoskodott arról, hogy a szegényebbek számára gondosan vezetett diákasztal álljon rendelkezésére. Ezen összesen 80-an vettek részt, köztük 60-an teljes díjtalanul. A fizetők is rendkívül olcsón juthattak bő és jó táplálékhoz, amennyiben a napi három tál ételért (hetenként háromszori húsdaggal) 6000 K. napi árat fizettek. Ennek az áldásos intézménynek fönntartása túlnyomórészt jölelki adományozók áldozatkészségének köszönhető.

Az új tanév október 1-én indult meg, amikor is Glatz Oszkár főiskolai tanár vette át a rektorátust, a legutóbbi rektor pedig, Csók István, a prorektor fizetését. Amennyiben a körülmények megengedik, ezidén is lesz ifúsági kiállítás s a műtörténeknél újra alkalmuk lesz tisztelet formálni a Főiskola művészi színvonaláról.

KIÁLLÍTÁSOK

Szeptember 19-én nyílt meg *Párisban* a Galerie Andréban Cselényi-Walteshausen kiállítása.

MŰVÉSZETI IRODALOM

A LEGMODERNEBB MAGYAR MŰVÉSZET. Kállai Ernő tisztes tanulmány tárgyává tette a magyar művészet legújabb sifusfejűdését és e tanulmányának gyümölcsét most tette közzé magyar és német nyelven. (Neue Malerei in Ungarn. Von *Ernst Kállai*. Mit 83 Abbildungen auf 80 Tafeln. Leipzig, 1925. Klinckschardt & Biermann Verlag. — Új Magyar Piktúra. 1900—1925. Írta: *Kállai Ernő*. 83 képpel. Amicus kiadás. Budapest. 1925). A gazdagon illusztrált, úgy magyar mint német kiadásában igen szépen kiállított mű a legérdekesebbek közé tartozik azok

Szeptember 20-tól 27-ig Ferenczy Béni szobrászművész és Ferenczy Noémi iparművésznek kollektív kiállítást rendeztek a *Nemzeti Szalonban*.

Szeptember 20-án nyílt meg Bokros-Bierman Dezso grafikai kiállítása a *Mentorban*.

Október 4-én nyílt meg az *Ernst-Múzeum* második kiállítása, melyen Glatz Oszkár, Orbán Dezso és Végh Gusztáv festők vettek részt. Kiállításra kerültek ugyanezkor Ferenczy Károly hagyatékának grafikái.

Október 4-én nyílt meg a *Nemzeti Szalon* csoportkiállítása, melyen Fanta István, Molnár Tibor, Tihanyi J. Lajos és W. Unger Margit festők vettek részt.

Október 4-én nyílt meg *Köztegen* a községi társaságának kiállítása, melyen Jávorka Lajos, Jégh József, Mihály Pál, Nemessényi-Korbuly Béla, Pálly József, Barsendrei Szűts Zoltán és Vargha N. Lajos festők vettek részt.

Október 11-én nyílt meg Petri-Pick Lajos szobrászművész kiállítása *Bécsben* a Vereingung Donauländischer Künstler helyiségében (Volksgarten).

Október 12-én nyílt meg a *Nemzeti Szalonban* Zutt iparművésztanárnak búcsúkiállítása.

Október 18-án Lakos Alfréd festőművész búcsútárlatot rendezett New-Yorkba való elutazása előtt a pesti izr. hírköztség dísztermében.

Október 18-án nyílt meg *Nagyváradon* Tibor Ernő festőművész kiállítása az Athenaeum kiállítási csarnokában.

Október 18-tól 31-ig tart *Párisban* Nemes József festőművész kollektív kiállítása a Galerie Balzacban.

Október 24-én nyílt meg *Párisban* Vértes Marcel rajz- és litográfiai kiállítása a Galerie Devambez termében.

Október 25-én nyílt meg az *Ernst-Múzeumban* az Izsó Miklós emlékkiállítás mellett Feiks Jenő, Márfly Ödön, Perrotti-Csaba Vilmos, Varga Nándor festőművészek és Kalmár Elza szobrászok gyűjteményes kiállítása.

közti dolgozatok közt, amelyek ezzel a tárgykörrel foglalkoztak, különleges megállapításai előreláthatóan sok ellentmondással fognak találkozni, de azok is, akik Kállai értékelési módjától idegenkednek, bizonyára el fogják ismerni legalább is azt az erényét, hogy bizonyos festőcsoportok szándékait világosan feltárja, formaadásuk okát feltűri s bepillantást ad abba az ideológiába, amelyből e csoportok képei megszülettek.

Szándékosan szólnak itt festőcsoportokról, nehogy megtévesztülk az olvasó. Mert